

Bogumiła Choroszy, Zenon Choroszy

*Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy,
Dział Genetyki i Hodowli Zwierząt, 32-083 Balice k. Krakowa*

V Krajowa Wystawa Bydła Simentalskiego na IX Pożegnaniu Wakacji w Rudawce Rymanowskiej

Jak co roku, a weszło to już do tradycji, pod koniec wakacji w ostatnią niedzielę sierpnia, w pięknej scenerii Beskidu Niskiego odbyła się kolejna Wystawa Bydła Simentalskiego. Wystawa była częścią dorocznej imprezy zatytułowanej: **Pożegnanie Wakacji w Rudawce Rymanowskiej**.

Zacząło się to już dziewięć lat temu. Pierwsze były konie huculskie. Przed II wojną światową hucule były popularnymi końmi na terenie huculskiej i łemkowszczyzny. Obecnie od kilkunastu lat konie tej rasy wpisane są w krajobraz południowo-wschodniej Polski. Wykorzystywane są głównie w turystyce, rehabilitacji i w pracach w małych gospodarstwach agroturystycznych. Impreza w Rudawce Rymanowskiej organizowana była pod kątem czempionatu konia huculskiego. Po kilku latach (2004) do koni dołączyło bydło rasy simentalskiej, również popularne w południowo-wschodniej Polsce, gdzie utrwaliła się największa część jego polskiej populacji. Od dwóch lat tym dwóm gatunkom zwierząt towarzyszy **Regionalna Wystawa Ras Rodzimych**, obejmująca konie, krowy, zwierzęta futerkowe, owce, kozy i drób.

W związku z zainauguowaniem w 2009 roku obchodów 60-lecia Instytutu Zootechniki PIB na IX Pożegnaniu Wakacji w Rudawce Rymanowskiej odbyło się również okolicznościowe sympozjum, na którym m. in. Dyrektor IZ PIB, prof. dr hab. Jędrzej Krupiński wygłosił referat pt. „Rola Instytutu Zootechniki w tworzeniu i realizacji programów ochrony zasobów genetycznych”.

Wystawa Bydła Simentalskiego przez dwa lata miała charakter wystawy regionalnej

a później przerodziła się w wystawę krajową. Dlaczego akurat wystawa poświęcona bydłu simentalskiemu? Zdecydowała o tym historia tej rasy w polskiej populacji.

Bydło simentalskie trafiło do Polski na przełomie XVIII i XIX wieku do dóbr księżnej Jabłonowskiej na Podlasiu. Jego rodzimą kolebką jest szwajcarska Dolina Rzeki Simme, gdzie miejscowe bydło plamiste ceniono za jego liczne zalety. Było to zawsze mocne, odporne bydło robocze, przystosowane do trudnych warunków klimatycznych, odznaczające się równocześnie dobrymi walorami mlecznymi i mięsnymi. Na wielu światowych i europejskich wystawach już wtedy odnosiło sukcesy. Często importowane było do różnych krajów. W Polsce pod koniec XIX wieku było popularne już na terenie całej Polski, a głównie na kresach zachodnich.

Trzon hodowli i chowu bydła simentalskiego przebiegał wzdłuż szlaku handlowego wołoskiego – tzw. szlaku wołowego. Bydło simentalskie użytkowane było w tym czasie dwu-, a nawet trzykierunkowo. Trzecim kierunkiem użytkowania było wykorzystywanie go jako siły pociągowej.

Z mleka krów simentalskich, charakteryzującego się wysoką zawartością tłuszczu i białka, wyrabiano rozmaite produkty, głównie sery i masło, które solono, a następnie w beczkach sprzedawano na targach. Mleko spożywane było głównie przez ludność uboższą, włościańską. Woły natomiast wykorzystywano do pracy na roli jako siłę pociągową, a następnie sprzedawano na rzeź, zarówno do miejscowych rzeźni, jak również do rzeźni leżących na szlaku handlowym.

W oczekiwaniu na ocenę Komisji

Którą krowę wybrać na czempiona? – zastanawiają się członkowie Komisji Matuš Kohut i Edgar Beneš

Hodowcy i ich piękne, wypiełgnowane jałówki rasy simentalskiej

Czempionka – jałówka Renia z hodowcą Stanisławem Czaplą

Dyrektor IZ PIB prof. dr hab. Jędrzej Krupiński i główny organizator Wystawy Prezes ZD IZ PIB Odrzechowa dr inż. Władysław Brejta życzą hodowcom dalszych sukcesów

Dyrektor IZ PIB prof. dr hab. Jędrzej Krupiński gratuluje hodowcom ras rodzimych

Nagrodzeni hodowcy bydła simentalского z przedstawicielami MRiRW, Parlamentu i PFHBiPM

Z tego okresu odnotowane są pierwsze sukcesy polskich hodowców bydła simentalского. J. Wiktor w 1870 roku uczestniczył ze swoją stawką bydła simentalского na Wystawie Hodowlanej w Paryżu, a w roku następnym w Wiedniu, gdzie otrzymał złoty medal. W księgach kontroli mleczności krów odnotowano 9 obór simentalских leżących tylko w powiecie sanockim. W 1909 roku kontrolę prowadzono w 10 oborach, w których średnia wydajność wynosiła 2323 kg mleka i 75 kg masła. W 1910 roku najwyższa odnotowana w rejestrach wydajność krowy rasy simentalskiej wynosiła 7238 kg i 253 kg masła. Znana obora z tego okresu, należąca do dr S. Grodzkiego z Bzianki, wymieniana była wielokrotnie jako najlepsza – średnia wydajność ponad 4000 kg mleka za laktację. Rekordzistka obory, krowa Lula uzyskała wydajność 6076 kg przy 4,29% tłuszczu.

W 1920 roku utworzono Związek Hodowców Bydła Górskiego, który zrzeszał 7 obór bydła simentalского, tj. około 747 krów i 51 buhajów zarodowych.

Lata II wojny światowej i pierwsze lata

powojenne były okresem regresji w hodowli bydła tej rasy. Bydło simentalskie przetrwało głównie w małych gospodarstwach nie objętych kontrolą użytkowości.

Od 1954 roku nastąpiła reaktywacja hodowli, powstał Ośrodek Hodowli Zarodowej w Brzozowie, który był do lat 90. XX wieku pionierem i długoletnim liderem z dobrymi tradycjami hodowlanymi w hodowli zarodowego bydła simentalского. Wskutek przemian w krajowej hodowli, po likwidacji ośrodka w Brzozowie bydło simentalskie pozostało w większości w drobnych gospodarstwach hodowców indywidualnych. Jedyna obora państwowa, wielkostadna, która w tym okresie całkowicie postawiła na chów bydła simentalского, znajdowała się w Zakładzie Doświadczalnym Instytutu Zootechniki w Odrzechowej. Obecnie ośrodek ten utrzymuje jedno z największych stad bydła simentalского, prowadząc hodowlę w kierunku użytkowości mlecznej i mięsnej z ekologicznym wykorzystaniem użytków zielonych, równocześnie realizując program hodowlany dla bydła simentalского.

Karolinka Sajdak ze swoją podopieczną cieliczką Pyla 1 z ZD IZ PIB Odrzechowa

Podczas prezentacji ras rodzimych można było również odbyć krótką przejażdżkę na zaprzyężonym koniu huculskim, co cieszyło się dużym zainteresowaniem wśród dzieci.

Przejażdżka i ... pożegnanie Natalki Choroszy z koniem huculskim

Od roku 1994 zaczął następować systematyczny wzrost ocenianej populacji krajowego bydła simentalskiego. Zainteresowanie hodowców simentalami obserwuje się obecnie w różnych regionach kraju. Powstaje wiele obór wielkostadnych, prywatnych na terenie całej Polski. Jednak regionem, w którym skoncentrowana jest hodowla bydła tej rasy, jest nadal obszar południowo-wschodniej Polski; Pogórze Karpackie i Bieszczady. Dominują tu gospodarstwa drobne o niewysokiej kulturze rolnej. Ukształtowanie terenu, a także warunki klimatyczne są sprzyjające tylko dla bydła wytrzymałego, odpornego, niewybrednego w paszy, maksymalnie wykorzystującego pasze z użytków zielonych. Jest to jeden z głównych powodów, dla których bydło simentalskie cieszy się w tym rejonie taką popularnością od wielu lat.

Na V Krajowej Wystawie Bydła Simentalskiego, która odbyła się w dniach 29–30 sierpnia w Rudawce Rymanowskiej, głównymi organizatorami byli: Polski Związek Hodowców Bydła Simentalskiego, Zakład Doświadczalny IZ PIB Odrzechowa, sp. z o.o. oraz Polska Federacja Hodowców Bydła i Producentów Mleka. Komisarzem Wystawy wybrany został prof. dr hab. Jan Trela. Sędzią oceniającym był Matuš Kohut, główny selekcjoner słowackiego związku bydła simentalskiego, a asystentem sędziego prezes Polskiego Związku Hodowców Bydła Simentalskiego inż. Edgar Beneš.

Hodowcy wystawili 60 jałówek i krów rasy simentalskiej należących do sześciu kategorii, tj. jałowice w wieku 12 do 18 miesięcy, jałowice cielne, krowy w I, II, III do V laktacji oraz krowy seniorki – w VI i dalszych laktacjach.

Jałowki i krowy uczestniczące w wystawie z roku na rok reprezentują coraz wyższy poziom, zarówno pod względem wartości hodowlanej, jak i przygotowania, tj. pielęgnacji i prezentowania się. Wydajność krów simentalskich w populacji ocenianej, jak i masowej, sukcesywnie wzrasta. W 2008 roku średnia wydajność od ocenianej krowy rasy simentalskiej wynosiła 5190 kg mleka, 4,06% tłuszczu i 3,41% białka.

Większość hodowców wystawiających swoje bydło na V Krajowej Wystawie Bydła Simentalskiego posiada gospodarstwa o powierzchni do 50 ha i utrzymuje od 20 do 40 krów. Na 46 wystawców 10 posiadało gospodarstwa większe.

Dwa gospodarstwa posiadały powyżej 1500 ha i utrzymywały od 500 do 700 krów.

Superczempionem V Krajowej Wystawy Bydła Simentalskiego w 2009 roku w Rudawce Rymanowskiej została krowa **Brydzia PL 005096191984G** (fot. na okładce), pochodząca z gospodarstwa wieloletniej czołowej hodowczynie bydła simentalskiego, pani Krystyny Żarów z Bandrowa. Jest ona właścicielką gospodarstwa średniej wielkości i utrzymuje do 20 krów mlecznych rasy simentalskiej. Prowadzona od 15 lat ocena użyteczności mlecznej i właściwie realizowana praca hodowlana, połączona z poprawą warunków środowiskowych dała efekty w postaci bardzo dobrej średniej wydajności ze stada (6513 kg), o preferowanym składzie mleka, białka i tłuszczu. Superczempionka, krowa Brydzia urodzona jest w 2005 roku, pochodzi po krajowym buhaju Meron PL 005041641007G i po matce, która również w swoim rodowodzie ma rodziców krajowych. Wydajność jej w 305-dniowej laktacji wynosiła 5316 kg mleka przy doskonałym – 3,63% – udziale białka.

Wśród krów najstarszych czempionem została krowa **Bianka VI PL 005001339715 G-E**, pochodząca ze stada ZD IZ PIB Odrzechowa, urodzona w 2001 roku, charakteryzująca się nadal bardzo dobrą wydajnością – powyżej 7400 kg mleka, 4,22% tłuszczu i 3,15% białka. Krowa ta pochodzi po krajowym buhaju – Partnerze PL 005041641083G i matce z bardzo dobrej rodziny – Bianka 5.

Od kilku lat młodzi hodowcy prezentują na ringu również młode cieliczki. W tym roku przedstawiono na wystawie 12 sztuk. Głównym organizatorem i sponsorem wystawy tej kategorii zwierząt jest Małopolskie Centrum Biotechniki w Krasnem, jednostka czynnie związana z hodowlą bydła simentalskiego i realizacją programu. Prezentowane cieliczki pochodzą po buhajach wytypowanych przez MCB Krasne do programu hodowlanego.

Bydło simentalskie charakteryzuje się również bardzo dobrymi cechami opasowymi i rzeźnymi. Po rasie Limousine, jest to rasa najczęściej wykorzystywana do krzyżowania towarowego na terenie całej Polski. Wprawdzie w Rudawce Rymanowskiej nie spotkaliśmy reprezentacji bydła opasowego tej rasy, ale każda krowa rasy simentalskiej w ocenie pokroju ma

uwzględnioną ocenę umięśnienia. Cechy mięsne ze strony ojca i matki, przekazywane na potomstwo, są uwzględniane w ocenie wartości użytkowej i hodowlanej bydła tej rasy.

Potwierdzeniem dobrych cech mięsnych była możliwość skosztowania dobrze przyrządzonego steku z mięsa bydła rasy simentalskiej. Smakowo nie odbiega on od steku przyrządzonego z mięsa bydła typowych ras mięsnych. Zachęca to do rozwoju tego kierunku użytkowa-

nia simentali, zwłaszcza w gospodarstwach agroturystycznych.

Nowoczesne bydło rasy simentalskiej dobrze zachowało swoją dwukierunkowość, tj. dobrą wydajność mleczną i dobrą wydajność mięsną. Sprawdza się w trudnych warunkach Pogórza i Bieszczad, co doceniają hodowcy, a obecnie zaczyna również zdobywać obory w całej Polsce, przekazując m.in. w krzyżowaniu z bydlęciem wybitnie mlecznym pozytywne cechy funkcjonalne.

Naturalny przełom Wisłoka z osuwiskiem Olzy stanowią niezapomnianą scenerię dla Wystawy

Miejsce wystawy w Rudawce Rymanowskiej jest wyjątkowo malownicze. Stąd jak na dłoni widać przełomowy odcinek Wisłoka, górę Spalony Horbek z tzw. Ścianą Olzy, największą w Polskich Karpatach odkrywką łupków menilitowych o wysokości 40 metrów. Miejsce to było szczególnie drogie Janowi Pawłowi II. Zanim został papieżem wielokrotnie spędzał tu wakacje z gronem przyjaciół: biwakował, wędrował, modlił się i odprawiał msze. Ksiądz Karol Wojtyła był tu pierwszy raz w 1952 roku z młodzieżą, z którą zaprzyjaźnił się jako wikary w krakowskiej parafii św. Floriana. W latach 70. biwakował tutaj kilkakrotnie podczas letnich wakacji z gronem najbliższych przyjaciół. Niewielki strumień spływający ze ściany skalnej, przechodzący w wodospad stał się natchnieniem dla pierwszej części Tryptyku Rzymskiego Jana Pawła II.

W 1981 roku mieszkańcy pobliskiej miejscowości Pastwiska wzniesli bez pozwolenia władz kaplicę. Nie spodziewali się, że jeszcze w tym samym roku otrzymają niezwykle dar od Jana Pawła II. Oj-

ciec Święty przekazał do kaplicy kopię figury Matki Bożej Fatimskiej wraz z różańcem i tabernakulum, a także poświęcony ornat. Na ścianie kaplicy wisi słynne zdjęcie z pochylającym się nad figurą Papieżem. W czasie jednej z pielgrzymek do Polski Jan Paweł II powrócił w to przepiękne miejsce, ale jedynie na pokładzie helikoptera. My wracamy tutaj przynajmniej raz w roku w ostatnią niedzielę sierpnia.

*Co mi mówisz górski strumieniu?
W którym miejscu się spotykasz?
Ze mną, który także przemijam –
Podobnie jak ty...
Czy podobnie jak ty?
(Pozwól mi się tutaj zatrzymać –
Pozwól mi się zatrzymać na progu,
oto jedno z tych najprostszyczych zdumień.)
Potok się zdumiewa, gdy spada w dół
i lasy milcząco zstępują w rytmie
– lecz zdumiewa się człowiek!
Próg, który świat w nim przekracza,
Jest progiem zdumienia
(kiedyś temu właśnie zdumieniu nadano imię <Adam>.)*

(fragment Tryptyku Rzymskiego Jana Pawła II)

fot. w artykule: Z. Choroszy